

Nordisk
ODONATOLOGISK
FORUM

NYHETSBREV

Vol. 3, No. 1

Juli 1997

FRA INNHOLDET:

*Cordulegaster boltoni i Vest-Norge *Forslag til endringer i den norske Odonatarødlisen
*Trollsländornas utbredning i de naturhistoriska provinserna i Finland *Varanger-halvøya i Norge, et område uten odonater?. *Nytt fra Norge 1996. *Ryegnens guldsmede *Fra teffet i Ry, Danmark 14-16.juni 1996. *øyenstikkere i Møre og Romsdal, status 1996. *øyenstikkere i Østfold, status 1996.

Nordisk Odonatologisk forum

Stiftet 18. Juni 1994

Nyhetsbrev

Vol.3, No. 1

Juli 1997

Nordic Odonatological Society, Newsletter Vol. 3, No. 1, July 1997

ISSN 0808-2464

Redigert av

Hans Olsvik, N-6598 Foldfjorden, telefon (& fax): (+47) 7164 52 94, epost: olsvikha@online.no

Bjørn Petter Løfall, Åslivn. 20B, N- 1890 Rakkestad, telefon arb.: (+47) 69 22 11 11, privat (+47) 69 22 18 71

Årets nyhetsbrev kommer alt for sent. Etter at nyhetsbrevet egentlig skulle vært ute i mars-april kom beskjedene om at uforutsette hendelser gjorde det umulig å få arrangert noe sommer-treff i Finland i år, som opprinnelig planlagt. La oss håpe finnene makter å få til et møte neste år eller en annen gang.

Til ut juni håpet vi å få arrangert et sommermøte i Norge i år, men det viste det seg umulig å få til på såpass kort varsel, dessverre.

Feltsesongen er halvveis unnagjort, og mange gode funn er sikkert allerede i boks. La oss håpe siste del av sommeren også gir mange fine funn. Her på Nordvestlandet, Norge, 63 grader N, forsvant isen på vatn, tjern og dammer allerede i februar-mars, så det lå an til tidlig klekking for de første artene. Dessverre var våren sen og kjølig, og mai bød på så dårlig vær at ingen arter ble funnet flyvende. Juni derimot har vært bra, og vi har fått noen nye lokale rekorder, tidlig-noteringer på enkelte arter.

Vil avslutningsvis få ønske dere alle lykke til med registreringene i sommer, husk at vi mer enn gjerne mottar artikler og notiser om fine områder, eller ekskursionsnotiser til nyhetsbrevet vårt!

Beste hilsener fra Hans

Forsidebildet viser en hann *Onychogomphus forcipatus*. Foto Ove Bergersen, BioFoto.

[Forsidebildet (*Calopteryx virgo*) i forrige nr., Vol.2, no. 1 (1996) var også tatt av Ove Bergersen]

Nordisk Odonatologisk Forum ble stiftet 18. juni 1994 i Rakkestad, Østfold, Norge, under det første nordiske treff for odonat-interesserte. *Nordic Odonatological Society was founded in 1994 in Rakkestad, Norway.*

Nordisk Odonatologisk Forum er en uformell organisasjon for kontakt mellom odonat-interesserte, fagfolk og amatører, i Norge, Sverige, Danmark, Finland og Island. *Nordic Odonatological Society is an informal society for contact between Odonata-interested, amateurs and scientists, in the nordic countries.*

Nordisk Odonatologisk Forum har som intensjon å arrangere årlige treff, alternerende mellom landene, samt å utgi et årlig nyhetsbrev. *Nordic Odonatological Society seeks to arrange yearly meetings, alternating between the countries, and to edit a yearly newsletter.*

Nordisk Odonatologisk Forum har som målsetning å arbeide for å fremme kunnskapen om odonater på alle områder. *Nordic Odonatological Society wants to promote all kinds of knowledge on Odonata.*

Odonata: øyestikker - trollslända - guldsmed - sudenkorennot – drekafluga

Cordulegaster boltoni (Donovan, 1807) i Vest-Norge.

Hans Olsvik & Terje Hungnes

Summary Olsvik, H. & T. Hungnes 1997. *Cordulegaster boltoni* (Donovan, 1807) in Western Norway. Nord. Odonat.Soc. Newsl. 3 (1): 3-8. A survey is presented of all known records of *C. boltoni* in western Norway, from Vest-Agder to Nord-Trøndelag. Several new records in 1996 confirm a presumed continuous distribution north to Trøndelag. The localities are scattered, mostly short and small outlet streams or brooks from lowland lakes situated in the most populated and exploited areas of western Norwegian nature. Very few localities seem to have strong populations. Many of the streams are partly destroyed by various human activities, and are in strong need of protectional consideration from the proper authorities, to secure the species' survival in these parts of Norway. An updated distribution map for Norway is presented. New records also from other areas of Norway are included, and presented in the text part. The species is reported new to Sogn & Fjordane (SFY) and Telemark (TEI). H. Olsvik, 6598 Foldfjorden. T. Hungnes, Nubbekken 11, 5018 Bergen.

Innledning

C. boltoni (kongeøyenstikker) er oppført som sjelden i Norge (IUCN:R) av Olsvik et.al (1990) og Størkersen (1992). Olsvik & Dolmen (1992) har omtalt utbredelse og status for truede og sarbare øyenstikkerarter i Norge. Sjeldne arter (IUCN:R) er hittil mindre omtalt. *C. boltoni* er blant de artene som på Sør- og Vestlandet samt i Trøndelag utvilsomt er sårbare (IUCN:V), fordi levestedene er få og truet. Forekomstene er betydelig mer sparsomme enn på Østlandet, f.eks. Østfold, hvor nyere undersøkelser har avslørt sterke populasjoner i mange bekkesystem. Vestlandet har små bestander som forekommer spredt og bare på de gunstigste lavlands-lokalitetene. Som regel ligger levestedene i områder med generelt sterkt press på naturen.

Nordgrensen for det norske utbredelsesområdet er i Trøndelag, ved ca. 64 grader, 33 minutter nord. Forekomstene her og langs den norske vestkysten anses som marginale for arten.

Levestedene på Vestlandet

C. boltoni er en art som lever i og ved rennende vatn. Den foretrekker bekker og mindre elver i lavlandet, under marin grense, og med partier med finere grus- eller sandbunn. De voksne flyr over raskt strømmende vatn og stryk, mens larvene lever i sand og fin grus i holer og andre steder hvor det er mindre eller lite bevegelse i vannet. Langs den norske vestkysten finnes tusenvis av bekker og elver, men alle lokalitetene vi hittil kjenner har utløp fra lavereliggende vatn og tjern. Dette gir høyere vanntemperatur om sommeren og jevnere vannstand (flom-bufring) som er avgjørende for forekomstene. De aller fleste bekker og elver som stuper ned fra fjellsidene langs vestnorske fjorder gir ikketilfredsstillende levevilkår for arten.

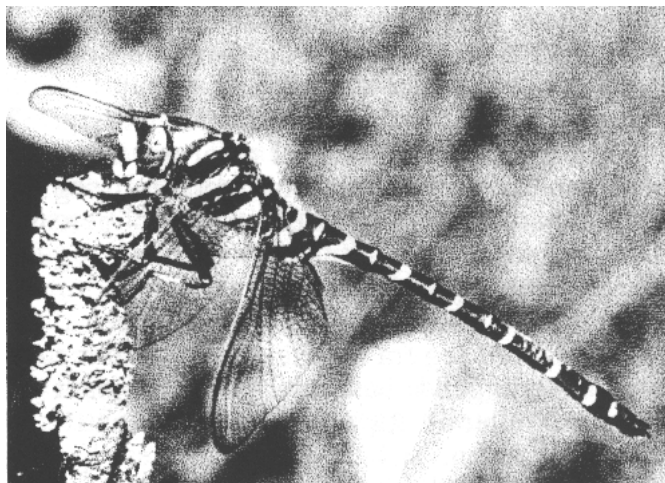
Det er gjeme sparsomt med vannplanter der *C. boltoni* finnes, men noe akvatisk mose, bukkeblad Potamogeton, starr *Carex*, elvesnelle *Equisetum*, flotgras *Sparganium*, og vannlilje *Nymphaea* kan forekomme i roligere partier av elve- og bekkestrekningene hvor *C. boltoni* flyr.

Naturtypen eller plantesamfunnet ved mange

lokaliteter er lavvokst vestnorsk kystfuruskog (*Pinus*), regnvannsmyrer og med noen løvtrær og -busker som or *Alnus*, bjørk *Betula*, selje og vier *Salix*, og pors *Myrica* langs selve vassdraget. *C. boltoni* unngår vanligvis partiene med den tetteste løvskogen pga. manglende sol og fordi larvene ikke trives der bunnen er dekket med gammelt løv.

Forekomst og vern

C. boltoni er gjerne en av de siste øyenstikkerartene man finner ved feltarbeid på Vestlandet. Det finnes få egnede levesteder og populasjonene er sina. Vær, temperatur, flygetid og tidspunkt på dagen innvirker på sjansen til å finne flygende imagines. Å finne larver er ofte vanskelig fordi populasjonene er små. Som eksempel kan nevnes at det ennå ikke har lyktes å finne hverken larver eller exuviae ved en ca. 3-50 meter lang bekk på Nordmøre, hvor der regel-

Kongeøyenstikker *Cordulegaster boltoni* hann.
Foto Ove Bergersen, BioFoto.

messig observeres en relativt stabil bestand av flygende voksne dyr.

Vatn og bekker i gunstige områder i lavlandet er generelt utsatt for sterkt press i form av forurensing fra bosetting og landbruk, og inngrep som utfylling og nedtapping. Småelver og bekker er ansett som lite verdifulle, både av landbruksinteresser, kommuneplanleggere og naturvermyndigheter. Levestedene til *C. boltoni* er derfor en av de mest utsatte naturtyper på Vestlandet, som ellers i Norge. Vassdragene er oftest for små til å ha verdifulle fiskebestander, og for landbruket er de mest interessante som vatningskilde i tørrår. Ved vurdering av vern av småvassdrag på Vestlandet er forekomst av fisk ofte det eneste som vektlegges i forvaltningen. *C. boltoni* lever altså ved en våmarks-type som gjerne blir oversett i miljøplanleggingen i Norge.

På Østlandet er en del bekker og småelver truet av tørrlegging (i tørre sommerer som følge av at vatnet blir pumpet opp og brukt til vatningsformål i jordbruket, men dette antas å være mindre aktuelt på nedbørsrike Vestlandet.

Økt humus-tilsig som følge av grøfing/drenering av tilgrensende myrområder kan ha negativ innvirkning på overlevelsen til larvene.

Inngrep som utgraving, kanalisering og tørrlegging av bekk eller elv har som regel negativ effekt på de små bestandene av *C. boltoni*. Hvis store deler av vassdraget blir forandret i løpet av ett eller noen få år, ser det ut til at bestandene av *C. boltoni* blir redusert eller forsvinner helt. Arten har en lang utviklingstid på minst 4-5 år, trolig mer enn 5 år på marginale lokaliteter som f.eks. i Alpene (Robert 1959, Sandhall 1987). Det gjenstår å bevise, men så lang larvetid kan være tilfelle også ved den norske vestkysten.

C. boltoni er spesielt utsatt i anleggs- perioder. Når det rotes opp i vassdraget, fører elva med seg jord og slam som ødelegger bunnforholdene for larvene i de roligere partiene.

Eventuelle inngrep ved *C. boltoni* lokaliteter på Vestlandet må foretas del for del gjennom flere år, hvis artens overlevelse skal sikres.

Utløpsbekken ved Hovdevatnet, Ørsta, Møre & Romsdal er et eksempel på at arten har overlevd ganske store inngrep og reetablert seg med en god bestand. Mesteparten av den roligere delen av vassdraget er senket, kanalisert og flomsikret. Omkringliggende jorder og myrer er grøftet og drenert. Mulig forklaringer kan være at arten har reetablert seg fra intakte deler av samme bekken, fra nærliggende bestander (som riktignok ikke er kjent), eller at utgravingen har foregått i flyvetiden til arten, slik at eggleggingen har foregått som normalt. Funn av 15-20 voksne individer, dessuten larver, sommeren 1996 viser at selv med så store inngrep kan noen lokaliteter fortsatt ha gode bestander av *C. boltoni*. Riktig

bunnssubstrat, vanntemperatur, strømhastighet etc. er trolig årsakene til at størrelsen på bestanden er så stor i vestnorsk målestokk. Tidspunktet for inngrepene og populasjonsstørrelsen før er ikke kjent.

Utbredelse på Vestlandet og i Norge

Både tidligere publiserte, gamle og nye upubliserte funn fra Vest-Agder, Rogaland, Hordaland, Sogn & Fjordane, Møre & Romsdal, Sør og Nord-Trøndelag er inkludert i denne utbredelsesoversikten. Hensikten er å vise den sparsomme forekomsten i disse delene av Norge. Noen funn fra Akershus, Hedmark og Telemark er tatt med for å dokumentere nye EIS-ruter (se kartet) eller nye biogeografiske regioner.

Østfold fylke

Tidligere funn, se Sømme 1937, Åbro 1966, Bjånes 1972, Olsvik et.al. 1990, 1996, Olsvik 1990, Pettersen 1992, 1994, Løfall 1995, Løfall et.al. 1997.

Akershus fylke

Tidligere funn, se Sømme 1937, Olsvik et.al. 1990.

Nye funn:

Gjerdrum: Gjermå 20.VI.1992 10-15 hanner, 1 eggleggende hunn (OB).

Nittedal: Åneby 2 I.VII. 1996 1 hann (PG).

Begge lokalitetene ligger i EIS-rute 37, som arten tidligere ikke er kjent fra.

Hedmark fylke

Tidligere funn, se Sømme 1937. Nye funn:

Sør-Odal: Damlibekken, Skarnes "årviss" (HH).

Lokaliteten ligger i EIS-rute 37, som arten tidligere ikke er kjent fra.

Buskerud fylke

Tidligere funn, se Sømme 1937.

Vestfold fylke

Tidligere funn, se Sømme 1928, 1937, Olsvik et.al. 1990, Dolmen et.al. 1993.

Telemark fylke

Nye funn:

Seljord: gårdstunet Kvåle Flatdal I Laugust 1996 1 hann (TH).

Ny for Telemark (TEI) og EIS-rute 26.

Aust-Agder fylke

Tidligere funn, se Sømme 1937, Olsvik et.al. 1990, Olsvik & Dolmen 1992, Dolmen 1995.

Vest-Agder fylke

Tidligerefunn:

Kristiansand (VAY): Topdalsfjord, Randesund 26.VIII.1927 I hunn ca. 5 km fra land ute over salt sjø (Sømme 1928);

Ravnedalen 10.VII. 1926 (Sømme 1928).

Søgne (VAY): Bekk ved Søgne 15.VII.1926 I ind. + en nymf hud (Sømme 1928).

Lyngdal (VAY?): trolig begynnelsen av vårt arhundre 1 hann, 1 hunn leg. C. Dons (Vitenskapsmuséet, Trondheim, Tjønneland 1953) Nye funn:

Kristiansand: Oddernes 15.VII.1967 (AF, ZMB).

Mandal: Harkmarkfjorden, ved en 40-50m lang elvestrekning er 10-15 ind. registrert i årene fra 1993 til 1996 (ER).

Rogaland fylke

Tidligerefunn:

Forsand (RI): Meling: Lerangsvatn 6.VIII.1926 2 hanner (Sømme 1928); Forsand, tilløp Lerangsvatn, Meling (Sømme 1937); Meling i Ryfylke, Høgsfjord 7.VI.1915 (feil måned?) flere ind., hanner (Jensen 1915, Sømme 1928, 1937). Disse funna er sannsynligvis fra samme lokalitet.

Bjerkreim (RY): Nedrabø, Bjerkheim 28.VI. 1945 (Tjønneland 1953).

Strand (RY): Tou, Strand i Ryfylke 30.VIII. 1913 5 hanner (Jensen 1915, Sømme 1928, 1937).

Nye funn:

Bjerkreim: Bjerkreimelva 3 larver 1994 (ER)

Sandnes: Vommavassdraget, Ims, bra bestand 1994-1996, men bekkeløpet er nylig omlagt og kanskje ødelagt for denne arten (ER).

Arten er feilaktig ikke oppgitt som funnet i indre Rogaland (RI), av Olsvik & Dolmen (1992), Olsvik (1995a) og Dolmen (1996).

Hordaland fylke

Tidligere funn:

Os/Bergen (HOY) Os/Fana, 1 larve (Sømme 1937).

Bergen (HOY): Fana, Nesttun 1. juli 1939 1 hunn (Tjønneland 1953).

Nye funn:

Askøy Bekk Svartetjern - Sagevatn, Davanger 17.august 1996 3-4 ind. (TH).

Langevatn, Åsbø 17.august 1996 1 hann (TH).

Bergen: Utløpsbekk fra tjern nord for Hendersviki, Korsneset, Lysefjorden, Fana 8.august 1995 1 hann (TH); 10.august 1995 1 hann (TH).

Masfjorden: Nordre Kvingetjern 14.august 1996 3-4 ind. (TH).

Os: Bekken mellom Raudlitjern og Indre Raudlivatn, Rødlien fredningsområde, Gåssand, Søfteland 12.august 1995 3 ind. (TH).

Elva mellom Ulvevatn og Samdalsvatn, Samdal 5.august 1996 1 hann (TH). Bekken fra Mørketjern til utløpet av Langevatn, Drange 7.august 1996 4 ind. (TH).

Sjøuelva, Lysekloster 14.august 1996 2 hanner (TH).

Utløpsbekk Åsavatn, Lysekloster 13.august 1996 I eggleggende hunn (TH).

Oselva, sideløp 1996 (ER).

Osterøy: Haus, Sætervatn 17.VII.1956 leg. Godskeleiren (ZMB).

Sveio: Grytle i Førde 23.VII.1989 (bekk ved skolen) (JK).

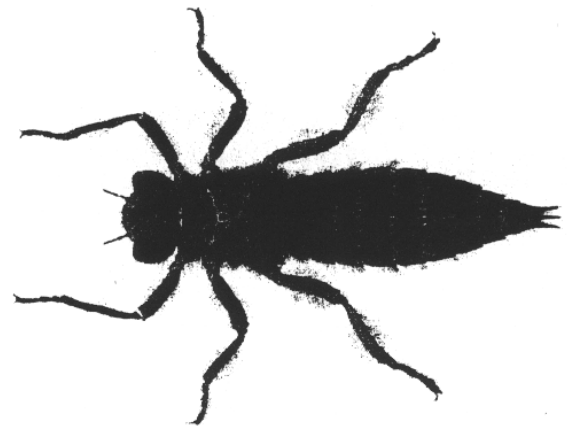
Åsane: Golfbanen 17.VII.1966 (AL, ZMB).

Sogn og Fjordane fylke

Fjaler: Utløpsbekken fra Tyssedalsvatn 8.august 1996 13 ind. (TH).

Utløpselva Langesjøen, sør for Litlevatn 8. august 1996 I eggleggende hunn (TH).

Gulen: Bekken fra Litjønna til Langevatn, mellom Eikeli åsen og Mosedotten/Lindebergfjellet, Eidsbotn i Eidsfjorden 7.september 1996 1 larve (TH). Ny for Sogn og Fjordane fylke (SFY).

Larve av Cordulegaster boltoni.

Møre og Romsdal fylke

Ingen funn fra fylket er tidligere blitt publisert i detalj, men er inkludert i generelle utbredelseoversikter av Olsvik & Dolmen (1992) og Olsvik (1995b, 1996a,b).

Aure: Utløpsbekk Grimsvikvatn 12.juli 1992 5-6 hanner og 1 hunn (HO); 8.juli 1993 >1 ind. (HO); 28.juli 1993 >1 hann (HO); Laugust 1994 8-9 hanner (HO); 20.august 1996 4-6 hanner og 1-2 hanner (HO).

Myrbekk ved Hundhammarvatn Laugust 1994 1 hann død i edderkoppnett ("korsedderkopp") (HO).

Utløpsbekk Vollvatn Laugust 1994 >3-4 hanner (HO).

Utløpsbekk Svarttjønna, Lia 5.juni 1997 1 larve (HO).

Averøy: Haukåsvatn 6.august 1979 1 hann (HO).

Frei: Utløpsbekk Lille Rensvikvatn juni 1965 1 ind. (leg. Johan Eckhoff, Lita Greve pers. medd.); 26.juli 1990 4-6 hanner (JRG); 9.juli 1992 >2 hanner (HO); ca.2.august 1996. 1-2 ind. (JRG).

Skodje: Solnørelva, utløp Engjavatn 19.juli 1996 1 ung hann (DH); 17.august 1996 2 hanner og 1 eggleggende hunn (DH, KJG).

Innløpsbekk Svortatjøna 10.august 1996 1 eggleggende hunn og 1 ind. (trolig. hann) (DH). Surnadal: Utløpsbekk Liavatnet, Settemsdal i 1.september 1992 1 larve (HO).

Tingvoll: Ulsetelva ved bekkemotet med utløpsbekk Møkjavatn og 31.juli 1991 flere hanner (DD).

Storelva, Meisingset 20.juli 1993 1-2 ind. (GG).

Tustna: Sagelva ved Røsvatnvegen 29.juli 1991 >1 hann (HO).

Ørsta: Utløpsbekk Hovdevatn primo juli 1996 1 ung hunn (leg. R. ørstavik, G. Wangen pers. medd.); 26.VII. 1996 2 larver og 2 larveskinn (KJG), I 1.VIII. 1996 15-20 ind. (KJG).

Ny for indre Møre & Romsdal (MRI).

Sør-Trøndelag fylke

Tidligere publiserte funn:

Bjugn/ørland (STY): Jøssund, Elv ved Olden (Sømme 1937); 2.august 1968 (Aagaard & Dolmen 1971); 16.juli 1970 "nymphal cuticle" (Aagaard & Dolmen 1971). Kvernvatnet 17.august 1970 (Aagaard & Dolmen 1971).

Kommune? (STI): lokalitet? (Olsvik & Dolmen 1992, Olsvik 1995, Dolmen 1996). Funnet/ene er ikke markert på EIS-kartet, fordi lokaliteten ikke er kjent av forfatterne.

Nye funn:

Bjugn: Hagenelva, 1 km vest for Bjugn, begynnelsen av 1960-tallet, 1 ind. fanget (HH).

Nord-Trøndelag fylke

Tidligere publiserte funn:

Steinkjer (NTI): Stod, Kvernebekken 30.juni 1969 larve (Aagaard & Dolmen 1971).

Snåsa/Steinkjer (NTI): Snåsavatn 4.september 1969 død imago (Aagaard & Dolmen 1971).

Grong (NTI): Harran, Fiskum 1.juli 1885 (Aagaard & Dolmen 1971).

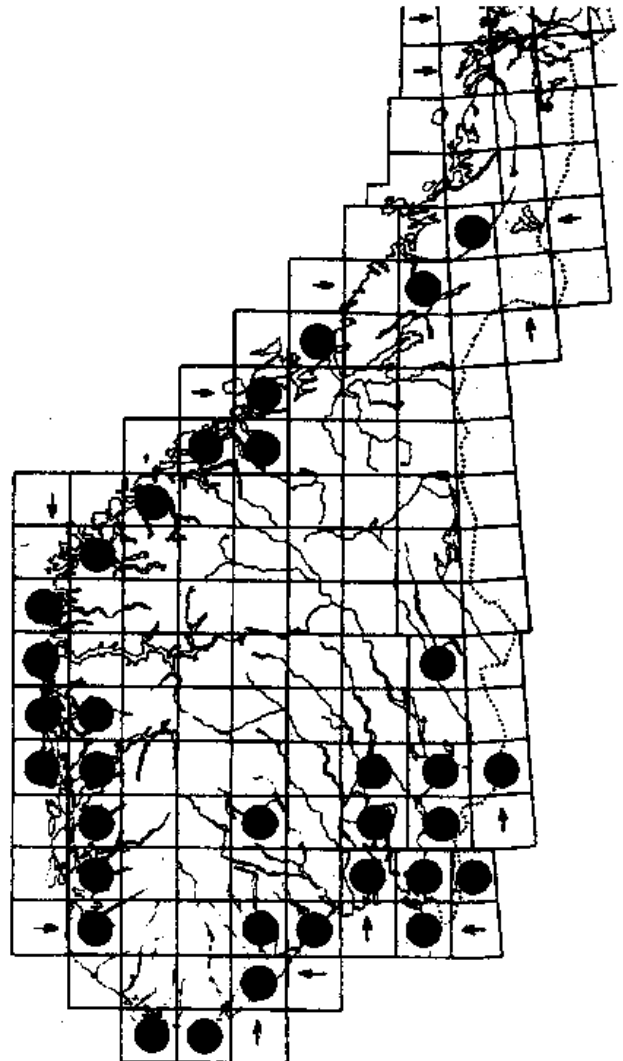
Utbredelseskart

Kartet viser utbredelsen i Norge pr. 1996, vist i 50x50km EIS-ruter (European Invertebrate Survey).

C. boltoni er påvist i følgende norske biogeografiske regioner (etter økland 1981): Ø, AK, HES, BØ, TEI, AAY, VAY, RY, RI, HOY, SFY, MRY, MRI, STY, STI, NTI.

Takk

Alle bidragsytere takkes herved for sin velvilje ved å la oss publisere disse funnene: AF= Arne Fjellberg (ZMB), AL= Astrid Løken (ZMB), AN= Arne Nielsen (ZMB), DH= Dag Holtan, DD= Dag Dolmen, ER= Espen Rekdal, GG= Geir Gaarder, HH= Harald Hjelde, HO= Hans Olsvik, JE= Johan Eckhoff (ZMB), JK= Jostein Kjørandsen, JRG= Jørn R. Gustad, KJG= Karl Johan Grimstad, NN*= Godskeleiren (ZMB), OB= Ove Bergersen, PG= Per Gylseth, RØ= Rasmus Ørstavik, TH= Terje Hungnes, TRN= Tore Randulff Nielsen (ZMB). ZMB= Zoologisk Museum Bergens samlinger. Takk også til Lita Greve Jensen for å la oss inkludere tidligere upubliserte funn fra samlingen ved Zoologisk Museum Bergen.

Utbredelse av *Cordulegaster boltoni* i Norge pr. 1996.

Referanser

Bjånes, Jan-Fredrik 1973. New localities for some species of Odonata from Østfold, Norway. **Norsk ent.**

- tidsskr.** 20(2): 229-230
- Dolmen, D. 1995. Habitavalg og forandringer av øyenstikkerfaunaen i et sørlandsområde, som følge av sur nedbør, landbruk og kalking. **UNIT-Vitenskapsmuséet Rapport Zool. Serie** 1995-2. 86 s.
- Dolmen, D. 1996. Odonata øyenstikkere. In Aagaard, K. & D. Dolmen (eds.) 1996. Limnofauna norvegica. Katalog over norsk ferskvannsf fauna. Tapir, Trondheim. 310 s.
- Dolmen, D., H. Olsvik & P. Tallaksrud 1993. Statusrapport om øyenstikkere i Kopstadelva med omgivelser 1993. Konsekvensutredning mht. inngrep og råd om skjøtseltiltak for truede og sjeldne arter. **UNIT-Vitenskapsmuséet notat fra zool.** avd. 1993-12. 62 s.
- Jensen, F. 1915. Stavanger amts odonater. Stavanger Mus. Aarsh. 1915, H: 1-8.
- Løfall, B.P. 1995. 11. øyenstikkere. s. 9-74 + 252-270 i Løfall, B.R (red.) 1995. Natur i Rakkestad II. øyenstikkere, sommerfugler og virveldyr. **Østfold-Natur** 35.
- Løfall, B.R, H.Olsvik & M.Pettersen 1997. øyenstikkere i Østfold, oppdatert pr. 1.mai 1997. Upublisert arbeidsrapport. 21 s.
- Olsvik, H. 1990. øyenstikkere i Østfold. **Natur i Østfold** 9: 23-41.
- Olsvik, H. 1995a. Utbredelse av øyenstikkere i Norge. Newsl. **Nord.Odonat.Soc.** 1 (1): 11
- Olsvik, H. 1995b. øyenstikkere på Sunnmøre. Upubl. arbeidsrapport. 30 s.
- Olsvik, H. 1996a. øyenstikkere i Møre & Romsdal, Vest-Norge, status for atlasprosjektet pr. 1995. Newsl. **Nord.Odonat.Soc.** 2(1): 16-22.
- Olsvik, H. 1996b. Atlasprosjekt på øyenstikkere (Odonata) i Møre & Romsdal. **Insekt-Nytt.** 21(1-2): 15-25.
- Olsvik, H. & D. Dolmen 1992. Distribution, habitat and conservation status of threatened Odonata in Norway. **Fauna norv. Ser.** B 39: 1-21. Olsvik, H., G. Kvifte & D. Dolmen 1990. Utbredelse og vernestatus for øyenstikkere på Sør- og Østlandet, med hovedvekt på forsurnings- og jordbruksområdene. Univ.Trondheim, Vitenskapsmuséet, **Rapp. Zool. Ser.** 1990-3: 1-71 +app. 13 s.
- Olsvik, H. M. Pettersen & B.P.Løfall 1996. Øyenstikkere i Østfold. Status pr. 1.mai 1996. Upublisert arbeidsrapport. 19 s.
- Pettersen, M. 1992. Registrering av øyenstikkere i Østfold 1990-92. Upublisert arbeidsrapport. 107 s.
- Pettersen, M. 1994. øyenstikkere (Odonata) i Østfold 1994. Upublisert arbeidsrapport. 23 s.
- Robert, P.-A. 1959. Die Libellen (Odonaten). Kummerley & Frey, Bern. 404 s.
- Sandhall, Å. 1987. Trollsländor i Europa. Interpublishing, Stockholm. 251 s.
- Størkersen, Ø. 1992 (red.). Truede arter i Norge. **DN Rapport** 6-1992. 89 s.
- Sømme, S. 1928. Fortegnelse over norske Odonater. **Norsk ent. Tidsskr.** B.2: 222-240.
- Sømme, S. 1937. Zoogeographische Studien über norwegische Odonaten. **Avh. norske Vidensk. Akad.** 12: 1-133 + 23 pi.
- Tjønneland, A. 1953. A contribution to the zoogeography of norwegian dragonflies. **Univ. Bergen Årbok** 1952, Naturvidensk. rekke, Nr. 15, 1-52.
- Økland, K. A. 1981. Inndeling av Norge til bruk ved biogeografiske oppgaver -et revidert Strand-system. **Fauna** 34 (4): 167-178.
- Aagaard, K. & D. Dolmen 1971. Contribution to the knowledge of the Odonata of Trøndelag. **Norsk ent.Tidsskr.** 18: 99-101.
- Åbro A. 1966. Odonata from the Vannsjøregion in southeastern Norway. **Norsk ent. Tidsskr.** 13 (3): 185-190.

NB! NB! NB! NB!

Sommerens nordiske odonatologiske treff er avlyst

I løpet av våren viste det seg at det av uforutsette grunner ikke ble mulig å arrangere treff i Finland denne sommeren.

Flere forsøk på å få til et sommertreff i Norge ble gjort, men dessverre lot det seg ikke gjennomføre på så kort varsel.

Så vi må bare be om unnskyldning til de av dere som hadde planlagt å delta på sommerens odonatologiske begivenhet i Norden.

Vi satser på nytt og håper det blir mulig å arrangere i Finland til neste sommer. Hvis ikke, ja da prøver vi med Norge, Hordaland og Bergen en gang i august 1998. Hovedattraksjonen her vil være *Sympetrum nigrescens*, både voksne og larver burde kunne finnes på denne årstiden.

Hans Olsvik

Summary:

The 4th nordic odonatological meeting, planned to be held in Finland this summer, is canceled. There will not be arranged any meeting in 1997, but we hope it will be possible in 1998.

Nye lokaliteter for *Cordulegaster boltoni*.

Nr.	Reg.	EIS	Kommune	Lokalitet	H.o.h.	1. år	Observatør
1	VAY	2	Kristiansand	Oddernes	< 100	1967	AF
2	VAY	2	Mandal	Harkmarkflorden	< 100	1993	ER
3	RY	7	Sandnes	Høyland	<100	1960	TRN,AN
4	RY	7	Sandnes	Vommavassdraget, Ims	<100	1994	ER
5	HOY	39	Askøy	Bekk Svartetjern - Sag gevatn, Davanger	42	1996	TH
6	HOY	39	Askøy	Langevatn, Åsbø	48	1996	TH
7	HOY	30	Bergen	Bekk i myr, Korsneset, Lysefjord, Fana	40 ca	1995	TH
8	HOY	40	Masfjorden	Nordre Kvingetjern	20	1996	TH
9	IJOY	31	Os	Bekk Raudlitjern - Indre Raudlivatn, Gåssand	60	1995	TH
10	HOY	31	Os	Utløpsbekk Åsavatn- Sjøbuelva	60	1996	TH
i i	HOY	31	Os	Elv Ulvevatn - Samdalsvatn	65	1996	TH
12	HOY	30	Os	Bekk Mørketjern- Langevatn, Drange	50	1996	TH
13	HOY	31	Os	Sjøbuelva, Lysekloster	60	1996	TH
14	HOY	31	Os	Oselva, sideløp	<100	1996	ER
15	HOY	40	Osterøy	Sætervann, Haus, leg. Godskeleiren	<100	1956	NN
16	HOY	23	Sveio	Grytle i Førde	<100	1989	X
17	HOY	39	Åsane	Golfbanen	<100	1966	AL
18	SFY	57	Fjaler	Utløpselv Tysædalsvatn	15	1996	TH
19	SFY	48	Fjaler	Utløpselv Langesjøen, sør f. Litlevatn	21	1996	TH
20	SFY	48	Gulen	Bekk Litjörn- Langevatn, Eidsbotn	18	1996	TH
21	MRY	90	Aure	Utløpsbekk Grimsvikvatn	23-0	1992	HO
22	MRY	90	Aure	Myrbekk v/Hundhammarvatn	76	1994	HO
23	MRY	90	Aule	Utløpsbekk Vollvatn	60 ca	1994	HO
24	MRY	90	Aure	Utløpsbekk Svarttjønna, Lia	65 ca	1997	HO
25	MRY	84	Averøy	Haukåsvatn	28	1979	HO
26	MRY	84	Frei	Utløpsbekk Lille Rensvikvatn	25	1965	JE
	MRY	84	Frei	Utløpsbekk Lille Rensvikvatn	25	1990	JRG
27	MRY	76	Skodje	Innløpsbekk Svortavatn	22	1996	DH
28	MRY	76	Skodje	Solnørelva, utløp Engjavatn	55	1996	DH
29	MRI	85	Surnadal	Utløpsbekk Liavatn, Settemsdal	104	1992	HO
30	MRY	85	Tingvoll	Ulsetelva v/ bekkemøte utløpsbekk Møkjavatn	20 ca	1991	DD
31	MRY	85	Tingvoll	Storelva, Meisingset	8-0	1993	GG
32	MRY	90	Tustna	Sagelva ved Røsvatnvegen	40 ca	1988	HO
33	MRY	67	Ørsta	Utløpsbekk Hovdevatn	73-0	1996	Rø, KJG
34	STY	96	Bjugn	Hagenelva, 1 km vest for Bjugn	beg. 1960-åra		HH

35	TE	26	Seljord	Kvåle, Flatdal	175	1996	TH
36	W	37	SørOdal	Damlibekken, Skarnes	- "årviss"		HH
37	ÅK	37	Gjerdrum	Gjermåa	-	1992	OB
38	ÅK	37	Nittedal	Åneby	-	1996	FG

Forslag til endringer i den norske Odonata-rødlisten

Hans Olsvik & Bjørn Petter Løfall

Summary

Olsvik H. & B.P.Løfall 1997. Proposal on changes in the norwegian Odonata red data list. Nord.Odonat.Soc.Newsl. 3 (1): 9. The presented red list gives one species as extinct, four as endangered, six as vulnerable, seven as rare, two as concern demanding, one as insufficiently known, and finally, seven species previously considered as rare now seem to be out of danger. H. Olsvik, N-6598 Foldfjorden. B. P. Løfall, Åslivn. 20B, IN- 1890 Rakkestad.

Det er ti år siden den første norske rødliste for øyestikkere kom (Aagaard & Hågvar 1987). Olsvik et.al. (1990) gir en mer detaljert vurdering av artene, og Olsvik & Dolmen (1992) presenterer en oversikt over alle funn av rødliste-artene.

Størkersen's (1992) norske rødliste er basert på den siste. Prinsippet "bedre føre var enn etter snar", ble fulgt ved utarbeidelsen av denne første listen. Var det tvil om hvilken WCN-kategori en art burde få ble den plassert i den mest truede, for ikke *a overvurdere forekomstene som da var kjent.

Mye innsats og mange feltdager er lagt ned i kartleggingen siden den gang, og mye takket være oppmerksomheten dyregruppen har fått etter den første rødlisten kom. Særlig i Østfold er mye gjort, men også Agder, Sogn & Fjordane, Møre & Romsdal og Finnmark er blitt bedre kjent.

Selv om flere typer levesteder trolig har blitt dårligere siden forrige rødliste, bør likevel ny kunnskap føre til revidering av rødlisten i positiv retning. De viktigste argumentene er som følger.

At en art har begrenset utbredelse er ikke alene nok til å føre den i truetetskategorien direkte truet (E)

Bare *Calopteryx splendens* og *Gomphus vulgatissimus* viser særlig tilbakegang på kjente.

lokaliteter, selv om utbredelsen i Norge fortsatt er ytterst begrenset for de fleste tidligere E-artene. Det er av største betydning av å utarbeide regionale (fylke) og kanskje lokale (kommunale) rødlistene, for å få bedre kunnskaper og vernet de viktigste leveområdene.

Vi innfører et par ekstra kategorier i forhold til tidligere: hensynskrevende (V+); utilstrekkelig kjent (K), mulig rødliste-art.

Forslaget til endringer er planlagt grundigere behandlet og underbygget i annen sammenheng. Endringene er her markert med fet skrift på kategori-kodene.

Art	1990	1997
<i>Orthetrum cancellatum</i>	Ex	Ex
<i>Calopteryx splendens</i>	E	E
<i>Gomphus vulgatissimus</i>	E	E
<i>Somatochlora flavomaculata</i>	E	E
<i>Somatochlora sahlbergi</i>	E	E

<i>Lestes dryas</i>	E	V
<i>Leucorrhinia albifrons</i>	E	V
<i>Leucorrhinia caudalis</i>	E	V
<i>Libellula depressa</i>	E	V
<i>Onychogomphus forcipatus</i>	E	V
<i>Sympetrum sanguineum</i>	E	V
<i>Brachytron pratense</i>	V	R
<i>Coenagrion armatum</i>	V	R
<i>Coenagrion lunulatum</i>	E	R
<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	V	R
<i>Orthetrum coerulescens</i>	V	R
<i>Platycnemis pennipes</i>	V	R
<i>Sympetrum vulgatum</i>	V	R
<i>Cordulegaster boltoni</i>	R	V +
<i>Sympetrum flaveolum</i>	R	V +
<i>Epitheca bimaculata</i>	E	K
<i>Aeshna cyanea</i>	R	0
<i>Aeshna subarctica</i>	R	0
<i>Calopteryx virgo</i>	R	0
<i>Coenagrion johanssoni</i>	R	0
<i>Coenagrion puella</i>	R	0
<i>Somatochlora alpestris</i>	R	0
<i>Somatochlora arctica</i>	R	0

Referanser

Olsvik, 1-1., G. Kvifte & D. Dolmen 1990. Utbredelse og vernestatus for øyestikkere på Sør- og Østlandet, med hovedvekt på forsumings- og jordbruksområdene. Univ. **Trondheim, Vitenskapsmuseet, Rapp.** Zool. Ser. 1990-3. 71 s. Olsvik, H. & Dolmen, D. 1992. Distribution, habitat and conservation status of threatened Odonata in Norway. **Fauna norv.** B. 39: 1-21. Størkersen, Ø. (red.) 1992. Truede arter i Norge. **DN-rapport** 1992-6: 89 s. Aagaard, K. & S. Hågvar. 1987. Sjeldne insektarter i Norge 1. Døgnfluer, steinfluer, øyestikkere, vannteger, våfluer, rettvinger, saksedyr, nettvinger, mudderfluer og skorpionfluer. Med en generell innledning om vernearbeidet for insektfaunaen. **Økoforsk utredning** 1987-6- 81 s.

Trollsländornas utbredning i de naturhistoriska provinserna i Finland

Matti Hämäläinen & Pekka Valtonen

Summary

Hämäläinen M. & P.Valtonen 1997. The distribution of Finnish dragonflies by biogeographical provinces. Nord. Odonat.Soc.Newsl. 3 (1): 10-11. Since the publication of the previous province list (Hämäläinen & Valtonen 1986) a number of new province records has been made, f.i. *Ischnura pumilio* from Åland (AI) and *Aeshna viridis* from Karelia ladogensis (Kl). M. Hämäläinen Department of Applied Zoology, P.O.Box 27, FIN-00014 University of Helsinki, Finland. P.Valtonen, Kaukolankuja 2, FIN-36200 Kangasala, Finland

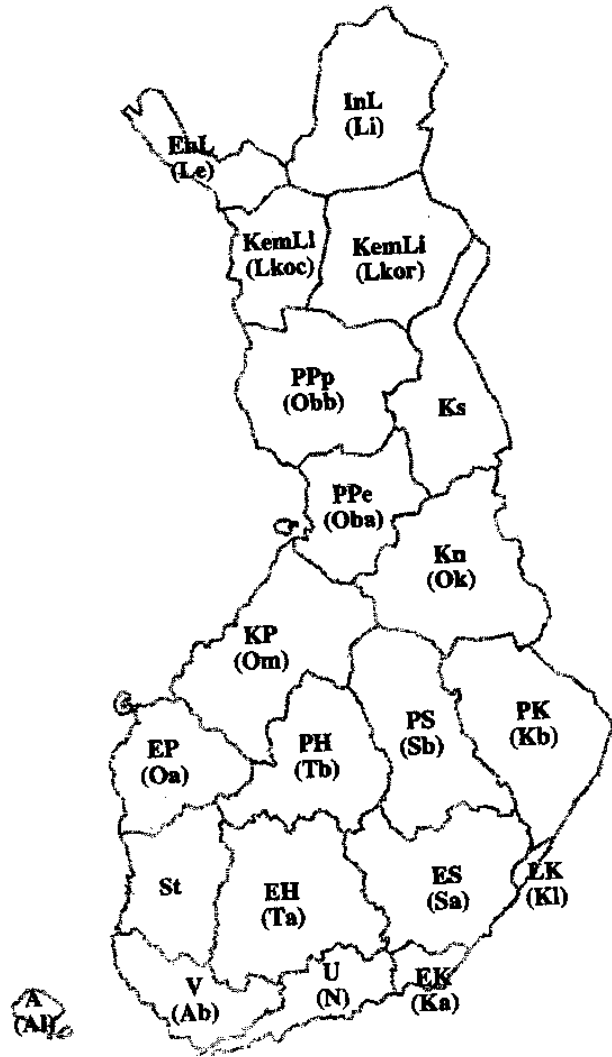
Den bifogade förteckningen är en uppdaterad version av vår *ar 1986 publicerade katalog. I denna förteckning har ej skilt noterats när de observationerna gjorts endast före år 1960. Man har inte heller i den nya förteckningen delat provinsen Ob i en sydlig (Oba) och nordlig (Obb) del, eller provinsen Lk i västlig (Lkoc) och östlig (Lkor) del. För provinserna Ka: s och Kl: s del har endast noterats fynd som gjorts på det nuvarande Finlands område.

Av de nya observationerna kan skilt nämnas Pekka Valtonens fynd av *Ischnurapumilio* i Sund (AI) den 19.VII. 1995 (en hona) och Anders Albrechts fynd av *Aeshna viridis* i Parikkala (Kl) den 3 I.VIII. 1996 (en hona), vilket är ett nytt fynd för den till Finland ännu hörande del av LadogaKarelen (Kl).

10 arter har påräffats i alla provinser!

Figur 1. Finlands naturhistoriska provinser

AI	Alandia
Ab	Regio aboensis
N	Nylandia
Ka	Karelia australis
St	Satakunta
Ta	Tavastia australis
Sa	Savonia australis
Kl	Karelia ladogensis
Oa	Ostrobotniaaustralis
Tb	Tavastia borealis
Sb	Savonia borealis
Kb	Karelia borealis
Om	Ostrobotnia media
Ok	Ostrobotnia kajanensis
Ob	Ostrobotnia borealis (odelad)
Ks	Regio kuusamoensis
Lk	Lapponia kemensis (odelad)
Le	Lapponia enontekiensis
Li	Lapponia inarensis

	Al	Ab	N	Ka	St	Ta	Sa	Kl	Oa	Tb	Sb	Kb	Om	Ok	Ob	Ks	Lk	Le	Li
	Al	V	U	Ek	St	EH	ES	LK	EP	PH	PS	PK	KP	Kn	PP	Ks	KemL	EnL	InL
Platycnemis pennipes		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●				
Coenagrion armatum	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●
Coenagrion pulchellum	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●				
Coenagrion puella				●			●												
Coenagrion johanssoni	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Coenagrion hastulatum	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Coenagrion lunulatum		●	●		●	●	●		●	●		●			●	●	●	●	●
Nehalennia speciosa	●	●	●		●														
Pyrrhosoma nymphula		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●			
Erythromma najas	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●			
Ischnura elegans	●	●	●	●	●	●	●	●		●					●				
Ischnura pumilio	●		●																
Enallagma cyathigerum	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Lestes dryas	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●				
Lestes sponsa	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●				
Calopteryx virgo	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Calopteryx splendens		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●					
Gomphus vulgatissimus		●	●	●	●	●	●		●	●	●	●	●		●				
Ophiogomphus cecilia		●	●	●	●	●	●	●		●	●	●	●		●	●			
Onychogomphus forcipatus		●	●	●	●	●	●			●	●	●	●						
Brachytron pratense		●	●	●		●	●			●	●								
Aeshna caerulea	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Aeshna subarctica	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		
Aeshna juncea	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Aeshna serrata	●	●	●	●	●		●		●						●				
Aeshna crenata		●	●	●		●	●	●				●							
Aeshna viridis					●		●					●							
Aesima grandis	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●
Aeshna cyanca	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		●							
Cordulegaster boltonii		●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●				
Epitheca bimaculata	●	●	●	●	●	●	●			●									
Somatochlora metallica	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Somatochlora flavomaculata	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●						
Somatochlora arctica	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Somatochlora sahlbergi																			●
Somatochlora alpestris					●	●			●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Cordulia aenea	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Orthetrum coerulescens		●		●		●	●												
Orthetrum cancellatum	●	●	●	●	●				●										
Libellula quadrimaculata	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		
Libellula fulva				●	●							●							
Libellula depressa	●	●	●	●	●	●	●	●		●	●	●							
Sympetrum striolatum	●	●																	
Sympetrum vulgatum	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●					●				
Sympetrum flaveolum	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●			
Sympetrum sangumeum	●						●	●											
Sympetrum danae	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●		
Leucorrhinia caudalis	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●					
Leucorrhinia albifrons	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Leucorrhinia dubia	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●	●
Leucorrhinia rubicunda		●	●	●		●													

Varangerhalvøya, et område i Norge uten reproduserende øyenstikkere?

På A. Olsvik

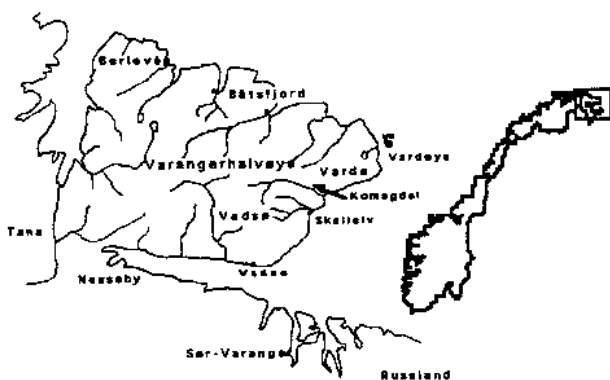
Summary Olsvik, M A. 1997. Varanger-Peninsula, an Odonata-free area in Norway? Nord.Odonat.Soc.News13 (1): 12-13. The Varanger-Peninsula, East Finnmark, North Norway, seems to be the only continuous area in Norway which have no permanently distribution of Odonata species. To my knowledge there are no reported records of Odonata larvae in ponds or rivers from this region. The cold and harsh climate is probably responsible for this, although in warm summer days with southeastern winds some species of Odonata have been recorded in Vadsø County on the south coast of the Peninsula. This is probably due to migrating individuals, and they are often named "russerfly" ("Russian airplanes") in the local language. P.A. Olsvik, Norwegian University of Science and Technology, Department of Zoology, Brattora Forskningscenter, N-7055 DRAGVOLL, Norway.

Innledning

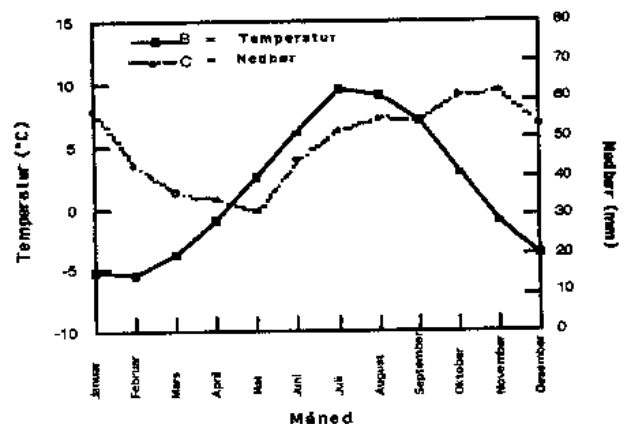
Sommeren 1995 gjennomførte undertegnede noen få søk etter øyenstikkerlarver i ferskvann i Vardø kommune, som ligger øst på Varangerhalvøya i Øst-finnmark, Norge (figur 1)

Størst innsats ble lagt ned i undersøkelse av mindre vann og bekker i Komagdalen. Dette er en dal som går i sørøstlig retning og munner ut i Varangerfjorden mellom Vardø og Vadsø og som har det beste klimaet i Vardø kommune. Dalen er representativ for mange elvedaler på Varangerhalvøya, med vierkratt langs elveløpene og med generelt lite vegetasjon i busksjiktet. Morenedekket er tynt, og de fleste dammer og vann er grunne, med myr eller stein i bunnen. Disse undersøkelsene ga null i resultat, og jeg observerte heller ingen flyvende individer denne sommeren, enda jeg var i felt relativt mange soldager. Samtaler med lokalbefolkningen i Vardø ga heller ingen indikasjoner om at øyenstikkere kan påvises i dette klimatisk marginale området. Figur 2 viser temperatur og nedbørnormalene for værstasjonen på Vardøya (Vardøby), som ligger ytterst på Varanger-halvøya.

Figur 1. Kartutsnitt over Varangerhalvøya i østFinmark, Norge.

Høyeste sommertemperatur er i juli/august, men i siste normalperiode ble det ikke registrert temperaturer over 10°C i noen måneder. I 1995 var høyeste dagtemperatur 17°C. Nedbørsdataene viser at området er relativt tørt. Nå ligger Vardøya 3 km ut fra fastlandet, og lokalklimaet er naturlig nok bedre med høyere temperaturer vestover mot Vadsø og Nesseby kommune. Dagtemperaturen øker innover fjorden mot Vadsø og Varangerbotn, og sommeren 1995 opplevde jeg en temperaturstigning på over 6°C over en distanse på 70 km i ellers identisk vær. Derfor kan det være at de mest hardføre artene kan overleve i småvann i Vadsø kommune. I nabokommunen Nesseby har følgende arter blitt påvist som imago; *Enallagma cyathigerum*, *Aeshna caerulea*, *Somatochlora arctica*, *S. sahlbergi*, og som larver *Coenagrionidae* sp., *Ae. caerulea*, *Ae. juncea*, *S. alpestris* og *L. dubia* (H. Olsvik, pers. medd.). I Sør-Varanger kommune er det ialt blitt påvist 16 arter (H. Olsvik, pers. medd.). Det kan derfor være at enkelte vann vest i Vadsø kommune kan ha levedyktige bestander av øyenstikkere.

Figur 2. Temperatur og nedbørnormalen for Vardø i normalperioden 1961-1990 (Aune 1993, Førland 1993).

Situasjonen i Båsfjord og Berlevåg kommune er ikke kjent, men klimaet her er relativt likt klimaet i Vardø med et bortimot arktisk kystklima. Det er derfor sannsynlig at det ikke finnes levedyktige Odonata-bestander i disse kommunene.

Russerfly

Gjennom samtaler med lokalbefolkningen i Vadsø har jeg imidlertid blitt gjort oppmerksom på at det enkelte ganger i varme somrer har blitt observert øyestikkere i hvertfall så langt øst som i Skallelv (se kartet). Dette skjer i perioder med varm østlig vind som gjeme har pågått noen dager. Lokalbefolkningen bruker da ordet «russerfly» om øyestikkerne, noe som henspeiler på østlig vind og gjennomgående varmt vær. Navnet har derfor sannsynlig oppstått som en følge av at befolkningen mente at øyestikkerne kom fra Russland. Begrepet oppstod antagelig før 1917 og opprettelsen av Sovjetunionen. «Russerflyene» kan ha vært migrerende øyestikkere som har trukket over Varangerfjorden fra Sør-Varanger kommune eller fra Russland, og det er antagelig snakk om *Aeshna juncea* eller *A. caerulea*. I og med at det er påvist flere øyestikkerarter både i Nesseby og i Sør-Varanger, kan det også være at disse individene har migrert over land østover på Varangerhalvøya. Denne undersøkelsen har vist at «russerflyene» ikke har klart å etablere noen permanente bestander av øyestikkere på Varangerhalvøya, i hvertfall ikke i Vardø kommune. For Båsfjord og Berlevåg kommuner er situasjonen antagelig den samme som i Vardø mens det er større usikkerhet når det gjelder situasjonen i Vadsø kommune.

Referanser

- Aune, B. 1993. Temperaturnormaler normalperiode 1961-1990. Rapport nr. 02193. Det Norske Meteorologiske Institutt- Oslo.
- Førland, E. J. 1993. Nedbørnormaler normalperiode 1961-1990. Rapport nr. 39193. Det Norske Meteorologiske Institutt. Oslo.

Leucorrhinia pectoralis hann (fra Tümpel 1901)

In memorian

Tidligere rektor ved Norges Landbrukshøyskole, Ås, professor Dr. philos. Gotfred Ingolf Kvifte døde 2. mars 1997, 83 år gammel. Tross sitt virke ved fysikkinstituttet på Universitetet i Oslo og senere som fysikkprofessor ved Norges Landbrukshøyskole, beholdt han interessen for øyestikkere hele livet. Insekter og særlig odonater var en av hans første store vitenskaplige interesser. Han vokste opp på Sørlandet, nærmere bestemt på Vegårshei i Aust-Agder. Hjemstedet lå ved innsjøen Vegår, og her var *Leucorrhinia albifrons* en av de vanligste artene. På dette tidspunkt var det ikke kjent at den fantes i Norge. Gotfred Kvifte fant flere andre nye arter for Norge på sine jaktmarker på Sørlandet: *Coenagrion lunulatum*, *L. caudalis* og *L. pectoralis*. Mange av sine funn overlot han til Sven Sømme å publisere i sitt hovedverk om norske øyestikkere i 1937. *L. caudalis* fant han senere, og publiserte dette funnet selv.

Gotfred Kvifte's vitenskaplige sinn viste seg også ved at han var en av de første som forsøkte å merke og gjenfange øyestikkere for å få inntrykk av bestandsstørrelser. Helt til det siste var Gotfred Kvifte opptatt av å følge med på det som skjedde på øyestikker-fronten, og sammen med undertegnede og Dag Dolmen summerte han opp alle sine funn fra Sørlandet så langt i en felles rapport.

Fred over hans minne.

Hans Olsvik

Gotfred Kvifte's Odonata-publikasjoner

1942a: Über die Ökologie der **Odonaten in Aust-Agder**. Norsk ent. Tidsskr. 6 (213): 98-105.

1942b: Odonater og Orthopterer i Aust-Agder. Norsk ent. Tidsskr. 6 (2/3) 106.

1943: Odonata: Slekten *Leucorrhinia*, Brittinger, i Aust-Agder. Norsk ent. Tidsskr. 6 (4/5): 203-205.

1990: (Olsvik, H., G. Kvifte & D. Dolmen): Utbredelse og vernestatus for øyestikkere på Sør- og Østlandet, med hovedvekt på forsynings- og jordbruksområdene. Univ. Trondheim, Vitenskapsmuseet, Rapp. Zool. Ser. 1990-3: 70 s. + 14 s. app.

Ry-egnens guldsmede

Ole Fogh Nielsen

Summary Nielsen, O.F. 1997. The odonata of the Ry area. Newsl. Nord.Odonat.Soc. 3 (1): 14. The landscape of the Ry area in central Jutland, Denmark, is among the most exciting and variable in Denmark, *with* many kinds of lakes, ponds, bogs and also several smaller and larger streams, among them Gudenå, Denmark's largest stream or river. 34 odonata species are recorded from the Ry area in the period 1989-96. All the species are breeding, except two or three that are considered as migratory guests (*Aeshna mixta*, *Ae. viridis*, *Sympetrum flaveolum*). O.F.Nielsen, SØkildevej 87, DK-8680 Ry, Denmark

I Midtjylland finder vi - i egnen omkring Ry og Gl. Ry - et af Danmarks mest spændende og varierede naturlandskaber. I området, der måler godt og vel 10x10 km (l. x I mil), findes skove, heder, overdrev, smukke lyngbakker og ligeledes mange interessante ferskvands-lokaliteter. Her er et stort antal forskellige søer, vandhuller og moser, og mange små og store vandløb - bl.a.

Danmarks største å eller flod, Gudenåen strømmer gennem området.

Insektfaunaen i området er meget rig, således også guldsmedefaunaen. I årene 1989-1996 har jeg registreret 34 arter. Af disse må 2 eller 3 betragtes som tilflyvere, men resten yngler uden tvivl i området. Med enkelte undtagelser har jeg således fundet larver eller exuvier af alle områdets guldsmede.

Nedenfor gives en kortfattet oversigt over Ryegnens guldsmedearter.

1. *Calopteryx virgo*

Kun få lokaliteter. Talrig i Gudenåen oven for Mossø

2. *C. splendens*

Udbredt ved rindende vand mange steder. Talrig på flere lokaliteter.

3. *Lestes sponsa*

Udbredt og almindelig.

4. *Lestes dryas*

Kun fundet på én lokalitet (oligotrof sø) i den vestlige del af området.

5. *Platynemis pennipes*

Kun fundet ved Slænsø i den nordvestlige del af området.

Her er arten almindelig.

6. *Pfyrrosoma nymphula*

Udbredt og almindelig. Imago kan visse år ses allerede i den første uge af maj.

7. *Erythromma najas*

Ret almindelig i eutrofe søer. Også i vige i store, dybe søer og i roligt strømmende åer.

8. *Coenagrion hastulatum*

Almindelig i oligotrofe søer og moser i den vestlige del af området.

9. *Coenagrion lunulatum*

Sjælden. Der kendes kun én lile bestand ved en sur brunvandet tørv sø i den sydvestlige del af området.

10. *Coenagrion puella*

Almindelig og udbredt.

11. *Coenagrion pulchellum*

Almindelig og udbredt

12. *Enallagma cyathigerum*

Almindelig og udbredt.

13. *Ischnura elegans*

Almindelig og udbredt, også ved lettere forurenede søer.

14. *Aeshna juncea*

Udbredt og flere steder talrig ved oligotrofe søer og tørv moser i den vestlige del af området.

15. *Aeshna subarctica*

Fundet i pnt tal i to gamle tørv moser i den vestlige del af området. Kan muligvis findes på andre lignende lokaliteter.

16. *Aeshna mixta*

Træk-art. Fåallig i 1992. Udbredt og talrig hele august og september 1996.

17. *Aeshna cyanea*

Udbredt, men normalt fåallig.

18. *Aeshna viridis*

I han set 10 august 1995 ved en gammel tørv mose. Må indtil videre betragtes som en tilfældig tilflyver.

19. *Aeshna grandis*

Almindelig og udbredt.

20. *Brachytron pratense*

Kun fundet enkelte steder ved eutrofe små søer. Mest i den østlige del af området.

21. *Gomphus vulgatissimus*

Fundet talrigt ved flere af områdets store søer, hvor larven lever i brændingszonen.

22. *Cordulia aenea*

Almindelig og udbredt.

23. *Somatochlora metallica*

Ret udbredt, især i den vestlige del af området. Fundet ved mange forskellige lokalitetstyper.

24. *Libellula quadrimaculata*

Almindelig og udbredt.

25. *Libellula fulva*

Kun ved Slænsø hvor den er ganske talrig. (Enkelte fund i Ry i slutningen af 1970'erne)

26. *Libellula depressa*

Udbredt, men enkeltvis. Mest ved eutrofe små søer.

27. *Orthetrum cancellatum*

Udbredt, men som regel fåallig. Ved mange forskellige lokalitetstyper.

28. *Sympetrum striolatum*

Udbredt og normalt talrig i den vestlige del af området.

Fortsettelse s. 16- continue at p. 16

3. Nordiske Odonatologiske årsmøde 1996

Ole Fogh Nielsen

Summary Nielsen, O. F. 1997. 3rd. annual nordic odonatological society meeting. Nord.Odonat.Soc.Newsl. 3(1): 15-16. Report on the third annual summer meeting of the nordic odonatological society at Ry, Denmark 14-16 June 1996. Nine dragonfly-enthusiasts from Germany, Japan, Norway, Sweden and Denmark met for field excursions and slide lectures. Slide lectures were delivered at Ry Højskole by O.F.Nielsen: Dragonflies and their localities in the Ry area, O. Bergersen: Norwegian odonata, G. Sahlén East Småland, a diverse area with many uncommon dragonflies in southern Sweden, and W. Piper. The status of mapping the dragonflies in Schleswig-Holstein, and also: on the Odonata park/museum in Nakamura. Japan. O. F. Nielsen, Sokildevej 87, DK8680 Ry, Denmark

Det 3. Nordiske Odonatologiske årsmøde blev afholdt i Ry, Danmark fra den 14-16.juni 1996. Tidspunktet var heldigt valgt, da dette viste sig at blive den eneste week-end i juni måned, hvor vejret var godt.

Selv om antallet af deltagerne ikke var stort - 9 personer deltog - blev det et meget "internationalt" møde med guldsmedeentusiaster fra Tyskland, Japan, Norge, Sverige og Danmark. Den "officielle" kommunikation foregik på engelsk, men indimellem blev der talt et blandingssprog bestående af nordisk, engelsk og tysk (men ikke japansk), som fungerede ganske udmærket.

Efter indkvartering på Ry Højskole, blev der fredag aften kl. 19.00 budt velkommen og givet en orientering om week-endens program. Derefter blev der - i nævnte rækkefølge - holdt følgende diasforedraa:

Ole Fogh Nielsen: "Ry-områdets ferskvandslokaliteter og guldsmede". (se artikel side 14)

Ove Bergersen: "Norske odonater".

Göran Sahlén: "Östra Småland - ett rikt område i södra Sverige med många ovanlige trollsländearter"

Werner Piper: "The status of mapping the dragonflies in Schleswig-Holstein".

Piper's foredrag viste, at flere ikke-danske guldsmede er registreret kun få km. syd for den dansk-tyske grænse, så måske opdager vi flere nye arter i Syddanmark de følgende sæsoner. Muligvis findes flere af disse guldsmede allerede i Danmark! Lørdag formiddag var der ekskursion til Gudenåen opstrøms Mossø. Her lever begge *Calopteryx*-arterne, og vi fandt da også både *C. virgo* og *C. splendens* i meget stort tal. Der blev fundet både voksne og larver. Af andre interessante insekter kan nævnes flere larver af sløvingen *Perlodes microcephala* (Plecoptera), I voksen vandmyreløve *Osmylus fulvicephalus* (Neuroptera) samt larver og voksne af døgnfluen *Ephemera danica* (Ephenieroptera).

Lørdag eftermiddag foregik ved Røde Sø med omgivende vandhuller og tørvemoser. Her blev bl.a. fundet enkelte larver af *Aeshna subarctica*, en af de sjældne danske guldsmede. På lokaliteten hørtes grøn frø (*Rana esculenta*).

Dagens sidste ekskursionsmål var Mariesminde Sø en letter forurenede tørvesø hvor *Orthetrum cancellatum* er set i pænt tal de senere år. Der blev dog kun set en enkelt han, og det lykkedes ikke at finde artens larver, selvom der blev ledt meget.

Lørdag aften holdt Werner Piper et lille diasforedrag om guldsmedeparken i Nakamura i Japan, hvorefter aftenen gik med at studere indfanget materiale, udveksle guldsmede-information samt diskutere foreningens fremtid, herunder næste års træf.

Søndag formiddag gik turen til Slænsø - en af Danmarks smukkeste og reneste større søer hvor der findes en meget interessant guldsmedefauna. "The main attraction" (citater: Göran Sahlén) her er *Libellula fulva*, som kun findes få steder i Danmark. Normalt ville arten optræde flyvende i stort tal på dette tidspunkt, men det kolde forår har bevirket, at klækningen er meget forsinket i år.

Alle fik dog set, mange fotograferet, *L. fulva*, idet der blev fundet ganske mange helt nyforvandlede dyr. Desuden blev der fundet et stort antal exuvier samt enkelte larver. Af andre sjældne danske guldsmede skal nævnes *Platycnemis pennipes*, mange exuvier og *Gomphus vulgatissimus*.

Over middag besøgte Svinesø en sur tørvesø. Her blev kun fundet almindelige arter, men mange af disse optrådte i meget stort tal, så vi sluttede dette årsmøde i strålende sol omgivet af mængder af guldsmede

Artliste over guldsmede fundet ved det 3. nordiske odonatologiske årsmøde:

Gudenå (opstrøms Mossø) (15.VI.1996):

C. virgo: talrig, både voksne og larver

C. splendens: talrig, både voksne og larver

P.nymphula: 1 voksen
C. pulchellum: fåvoksne
C. puella: fåvoksne
E. cyathigerum: fåvoksne

Røde Sø / Tørvemoser(15.VI.1996):

L. sponsa: mange larver
P. nymphula: mange voksne
C. hastulatum: mange voksne
C. pulchellum: flere voksne
C. puella: flere voksne
E. cyathigerum: mange voksne
L. elegans: fåvoksne
A. juncea: flere larver
A. subarctica: fålarver
C. aenea: fåvoksne
L. quadrimaculata: mange voksne
Sympetrum ??: mange larver
L. dubia: mange voksne
L. rubicunda: mange voksne

Mariesminde Sø (15.VI. 1996):

C. puella: flere voksne
E. cyathigerum: flere voksne
A. grandis- flere larver
C. aenea: flere voksne
L. quadrimaculata: flere voksne og flere larver
O. cancellatum: I voksen hann

Slånsø(16.VI.1996):

P. pennipes: mange exuvier
P. nymphula: mange voksne
E. najas: mange voksne
C. puella: flere voksne
L. elegans: mange voksne
A. cyanea: I larve
G. vulgatissimus: ca. 10 voksne
C. aenea: flere voksne
L. fulva: mange nykl. voksne, mange exuvier enkelte larver

Svinesø(16.VI.1996):

P. nymphula: mange voksne
E. najas: fåvoksne
C. pulchellum: mange voksne
C. puella: mange voksne
E. cyathigerum: mange voksne
A. juncea: en del larver
B. pratense: 1 voksen
C. aenea: mange voksne
L. quadrimaculata: mange voksne
Sympetrum ??: mange larver
L. dubia: mange voksne
L. rubicunda: mange voksne

Ry-egnens guldsmede

Fortsettelse fra s. 14 - continuation from p. 14

29. *Sympetrum vulgatum*

Udbredt i hele området, men alltid kun i ringe antal. 30. 30.

30. *Sympetrum flaveolum*

Kun fundet i 1991, hvor flere eksemplarer blev set ved en oligotrof sø i den vestlige del af området.

31. *Sympetrum sanguineum*

Udbredt og almindelig..

32. *Sympetrum danae*

Udbredt og almindelig især i den vestlige del af området.

33. *Leucorrhinia dubia*

Udbredt og af og til talrig ved oligotrofe småsøer og tørvemoser i den vestlige del af området.

34. *Leucorrhinia rubicunda*

Udbredt og ret talrig ved oligotrofe småsøer og tørvemoser i den vestlige del af området.

-

Ny litteratur

Forlaget Die Neue Brehm-Bücherei i Tyskland har startet utgivelsen av en serie spesialbøker om odonater. Bøkene anbefales for dybde-studier, og som inspirasjonskilde for nye studier på disse og andre arter. Foreløpig er tre bøker på markedet (626, 628, 63 1):

Andreas Martens (1996): Federlibellen Europas. Die Libellen Europas 1. 149 s.

Boka gir en detaljert beskrivelse av de fleste sider av livet til og forekomsten av de seks Platycnemis-artene i Europa, Midtøsten og Nord-Afrika, samt *Mesocnemis robusta* fra Egypt. Systematikken innenfor Platycnemididae er ganske grundig presentert. Størsteparten av boka handler likevel om vår hjemlige *P. pennipes*. Tysk grundighet til nytte for de fleste.

Frank Suhling & Ole Müller (1996): Die Flussjungfern Europas. Die Libellen Europas 2. 237 s.

Denne boka tar for seg Gomphidae-artene, og gir grundige beskrivelser av de fleste sider av liv og levevis. Enda en meget bra bok, selv om dårlig trykk på kartene trekker noe ned.

Reinhard Jödicke (1997): Die Binsejungfern und Winterlibellen Europas. Die Libellen Europas 3. 275 s.

Lestes og *Sympecma* er tema i denne boka, den grundigste i serien så langt. Det er interessant å se at noen sjeldnere tema i moderne odonata-forskning har fått bredere oppmerksomhet her, som f.eks. fenologi. Forfatteren har tydeligvis hatt kjennskap til og benyttet mye nordisk litteratur. Det meste om våre arter virker brukbart, med mulig unntak for utbredelsen til *Lestes dryas*. (Er *L. dryas* virkelig funnet aller lengst nord i Sverige, slik det sto i forrige utgave av dette nyhetsbrevet?) Tross dette, min favorittbok så langt, og jeg gleder meg til å se fortsettelsen på denne nye flotte serien.

Hans Olsvik

Øyestikkere i Møre & Romsdal, status etter 1996-sesongen

Hans Olsvik

Summary

Olsvik, H. 1997. Odonata of Møre & Romsdal, status after the 1996-season. Nord.Odonat.Soc.Newsl. 3(1): 17.

The mapping project in 1996 resulted in 135 new municipality records. Of the 23 known species 10,3 species are the average pr. municipality (kommune) after the 1996 season.

H.Olsvik, N-6598 Foldfjorden

Kommuneoversikt, øyestikkere i Møre og Romsdal.

Før 1996-sesongen hadde vi i alt 9 kommuner uten øyestikker-registreringer i det hele tatt, 257 kommuneplott, og et gjennomsnitt på 6,7 arter pr. kommune. Etter 1996-sesongen er det registrert øyestikkere i alle kommuner, 135 nye kommuneplott og gjennomsnittet er nå 10,3 arter. Totalt har vi nå 392 kommuneplott. Alt i alt kan 1996-sesongen sies å være den beste så langt i kartleggingen av denne delen av Norge. Ingen store overraskelser på artssiden, men flere funn av **Cordulegaster boltoni på Sunnmøre**, og av *Lestes sponsa* langs Romsdalskysten kan nevnes.

Artskoder: 1=*Lestes sponsa*, 2=*Pyrrhosorna nymphula*, 3=*Erythromma najas*, 4=*Coenagrion hastulatum*, 5=*C. armatum*, 6=*C. johanssoni*, 7=*C. pulehellum*, 8=*Ischnura elegans*, 9=*Enallagma cyathigerum*, 10=*Aeshna caerulea*, 11=*Ae. juncea*, 12=*Ae. subarctica*, 13=*Ae. grandis*, 14=*Cordulegaster boltoni*, 15=*Cordulia aenea*, 16=*Somatochlora metallica*, 17=*S. alpestris*, 18=*S. arctica*, 19=*Libellula quadrimaculata*, 20=*Sympetrum striolatum/nigrescens*, 21=*S. flaveolum*, 22=*S. danae*, 23=*Leucorrhinia dubia*. o = gamle funn, x = 1996-funn.

	Art nr:	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	Antall arter	
1. Molde		-	o	-	o	-	-	-	-	o	o	-	-	-	-	-	-	-	o	-	-	-	o	6		
2. Kristiansund		-	o	-	o	-	-	o	-	o	-	o	-	o	-	-	o	-	o	-	-	o	-	9		
3. Ålesund		o	o	-	o	-	-	o	o	o	o	o	-	o	-	-	o	-	o	o	o	-	o	o	15	
4. Vanylven		x	x	-	x	-	-	-	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	x	-	7	
5. Sande		-	x	-	-	-	-	-	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	x	x	-	x	x	7	
6. Herøy		-	x	-	-	-	-	-	o	o	-	x	-	-	-	-	-	-	x	x	x	-	x	-	8	
7. Ulstein		x	x	-	x	-	-	-	x	x	-	x	-	-	-	-	-	-	x	x	x	-	x	x	11	
8. Hareid		o	o	-	x	-	-	-	-	o	-	o	-	x	-	-	x	-	o	o	o	-	o	x	12	
9. Volda		x	x	-	x	-	-	-	x	x	x	o	-	x	-	-	-	-	x	x	-	-	x	x	12	
10. Ørsta		x	o	-	x	-	-	-	-	o	-	x	-	-	x	-	-	-	x	x	-	-	x	x	10	
11. Ørskog		-	o	-	o	-	-	-	-	o	o	o	-	o	-	-	o	o	o	o	o	o	-	x	o	13
12. Norddal		-	-	-	-	-	-	-	-	-	o	o	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	o	4	
13. Stranda		-	x	-	x	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	-	x	6	
14. Stordal		-	-	-	-	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-	-	-	x	x	-	-	-	-	x	5	
15. Sykkylven		x	-	-	-	-	-	-	-	x	x	x	-	-	-	-	x	-	-	x	x	-	-	x	8	
16. Skodje		o	o	-	o	-	-	o	o	o	x	o	-	o	x	x	x	-	o	o	o	-	o	o	17	
17. Sula		o	x	-	o	-	-	o	x	o	-	o	-	o	-	-	o	-	-	o	-	o	o	o	12	
18. Giske		x	x	-	x	-	-	-	-	x	-	o	-	-	-	-	-	-	o	x	-	-	o	x	9	
19. Haram		o	x	-	-	-	-	-	-	-	x	o	-	-	-	-	-	-	o	-	-	-	o	-	6	
20. Vestnes		x	x	-	-	-	-	-	-	x	o	o	-	x	-	-	-	o	x	x	x	-	x	-	11	
21. Rauma		-	-	-	o	-	-	-	-	x	x	x	-	-	-	-	-	-	-	o	-	-	x	o	7	
22. Nesset		-	x	-	o	-	-	-	-	o	o	o	-	-	-	-	o	x	x	x	-	-	-	o	10	
23. Midsund		-	x	-	-	-	-	-	x	-	-	x	x	-	-	-	-	-	-	x	-	-	-	-	5	
24. Sandøy		x	-	-	-	-	-	-	-	x	-	x	-	-	-	-	-	-	-	x	-	-	x	x	6	
25. Aukra		x	x	-	-	-	-	-	-	x	-	x	-	x	-	-	-	-	x	x	-	-	x	x	9	
26. Fræna		x	o	-	-	-	-	o	o	o	-	o	-	o	-	-	-	-	o	o	o	-	o	-	11	
27. Eide		-	o	-	-	-	-	-	-	-	o	-	o	-	-	-	-	-	-	-	-	-	o	-	4	
28. Averøy		-	o	-	x	-	-	o	o	o	x	o	-	o	o	-	o	-	x	o	-	-	x	x	14	
29. Frei		-	o	-	o	-	-	o	o	o	o	o	-	o	o	o	o	-	o	o	o	-	o	o	16	
30. Gjemnes		-	o	o	o	-	o	-	-	o	o	o	o	-	o	o	-	o	o	-	-	o	o	o	15	
31. Tingvoll		-	o	-	o	-	-	o	o	o	o	o	-	o	o	o	o	o	o	o	o	-	o	o	17	
32. Sunndal		-	o	-	o	-	-	-	-	-	x	o	-	-	-	-	-	x	o	-	-	-	-	o	7	
33. Surnadal		-	o	-	o	-	-	-	o	o	o	o	-	o	o	-	o	-	o	o	o	-	o	o	14	
34. Rindal		-	o	-	o	-	o	-	-	o	o	o	o	o	-	o	o	x	o	o	o	o	o	o	17	
35. Aure		-	o	-	o	o	-	o	o	o	o	o	-	o	o	o	o	o	o	o	o	-	o	o	18	
36. Halså		-	o	-	x	-	-	o	o	o	x	o	-	o	-	o	-	x	o	-	-	o	o	o	13	
37. Tustna		-	o	-	o	-	-	-	o	o	o	o	-	o	o	-	o	-	-	o	o	-	o	o	13	
38. Smøla		-	o	-	-	-	-	o	o	o	-	o	-	o	-	-	o	-	o	-	-	o	o	o	10	

T=392

Øyenstikkere i Østfold - nyfunn og status 1996

Bjørn Petter Løfall

Summary

Løfall, BP. 1997. Odonata in Østfold, Norway - new records and status 1996. Nord.Odonat.Soc. Newsl. 3(1):18-21. The mapping project in 1996 resulted in 11 new municipality records. 30 species were found in 66 new squares (10 x 10 km). The average pr. square increased to 17 species. Of 43 known species including migratory species (Hemianax) 24,3 species are the average pr. municipality (kommune).

B.P. Løfall, Åslivn. 20B, 1890 Rakkestad

Metode, materiale, resultater og diskusjon

Tabell 1. Oversikt over antall personer som har deltatt i kartlegging, hvor mange dager i felt som er benyttet som er summen av alle dager alle har vært i felt. Nye atlasrutefunn og nye kommunefunn i 1995, samt bekreftelse av gamle fl= (før 1960).

Antall deltagere	Antall feltdager	Nye atlasrutefunn	Bekreftelse av atlasrutefunn før 1960	Nye kommunefunn	Bekreftelse av kommunefunn før 1960
9	33	66	3	11	0

Pr. 1996 er det funnet 24,3 arter i snitt pr. kommune, en økning på bare 0,7 i forhold til 1995. Bare 5 kommuner fikk en tilvekst i antall arter. Av fylkets 43 kjente arter ble 30 arter funnet i nye ruter i 1996 med til sammen 66 nye atlasrutefunn. Pr. 1996 er det funnet 17,0 arter i snitt pr. 10x10 km atlasrute. Dette er en økning på drøye en art pr. atlasrute i forhold til 1995. Den lille tilveksten i antall arter pr. kommune og pr. atlasrute i forhold til året før skyldes at feltinnsatsen var lavere og at det kreves mer å finne nye arter etterhvert som materialet blir større. Ennåstår det igjen 35 atlasrutefunn før 1960 som ikke er bekreftet. Det gjelder også relativt vanlige arter. Tabell 2 viser kommunefunn pr. 1996.

Hver kommune har nå i gjennomsnitt 57 % av fylkets 42 ynglende arter. Halden gikk nå forbi Rakkestad som kommune med flest registrerte øyenstikkerarter i Norge. Kommunen fikk hele 4 nye arter i 1996, *Coenagrion puella* og tre *Sympetrum*-arter. Dette var forventet og fortsatt er det potensielle å finne flere arter i Halden som i alle kommunene.

Som i 1996 var forsommeren preget av relativt kjølig og fuktig vær i forhold til det en har vært vant til i de siste somrene. Derfor ble kanskje

forsommerartene også denne gangen underrepresentert.

Interessante funn 1996

Observatører til nedenstående: BPL = Bjørn Petter Løfall, HOI = Hans Olsvik, MPe = Magne Pettersen, SÅs = Svein Åstrøm, TJO = Thor Jan Olsen.

Sørlig blåvannymfe *Coenagrion puella* ble endelig bekreftet i Østfold. Arten har lenge vært en mysterium og kontroll av tidligere innsamlinger har vist seg å være *Coenagrion pulchellum* selv om materialet belagt i Stavanger museum ikke er sjekket ennå (HOI). Det er noe underlig at arten ikke er mer tallrik i Østfold. Den er vanlig i Vestfold og langs Sørlandskysten. Den ble funnet på Refsahl. i Torsnes, Fredrikstad (SÅs) og Endetjern, Halden (MPe).

Måneblåvannymfe, *Coenagrion lunulatum*, ble funnet på 3 lokaliteter til tross for en relativt fuktig forsommer og liten innsats på potensielle lokaliteter. Arten ble funnet ved Halvorstjern V/Stangebråen, Aremark, Kalvetjern og nærliggende tjern på Brumosen, Eidsberg (BPL). Mye graving i elvernudderet i Mysenelva/ Håra på jakt etter klubbeelveøyenstikker, *Gomphus vulgatissimus*, ga til slutt resultater (HOI). Dette er det 4 vassdraget arten er funnet i Østfold.

En ny lokalitet for gulflekket metalløyenstikker, *Somatochlora flavomaculata*, rapporteres fra Litjem, Aremark (MPe). Arten er ny for EIS-rute 21 og er den femte lokaliteten i Østfold og den tiende i Norge.

En slitt toflekkøyenstikker, *Epitheca bimaculata*, ble sett ved Isesjøen, Sarpsborg så sent som 28. juli (BPL). Arten er ikke observert flyvende så sent i Norge tidligere.

Gråtorvlibelle, *Leucorrhinia albifrons*, ble funnet på to lokaliteter sør i Halden, Årbutjern og Tordiveltjern (MPe). Arten er ny for EIS-rute 12. Arten ble også funnet for første gang i Sarpsborg ved Mortetjemet (TJO det MPe).

Verdifulle lokaliteter

Enningdalselva bekrefter bare sin stilling som den viktigste øyenstikkerlokaliteten i Østfold og kanskje i hele Norge. Det ble gjort funn av flere Sympetrum-arter derav mange nye for vassdraget. Dette gjør også Halden kommune til den mest artsrike kommune når det gjelder øyenstikkere i Norge.

Litjemet i Aremark synes også være en fin lokalitet med funn av gulflekket metalløyenstikker. Lokaliteten er bare besøkt en dag og er nok hovedforklaringen på at kun seks arter er registrert ved tjernet.

Videre arbeide

Vi vil fortsette arbeidet med kartlegging av øyenstikkere i Østfold. Datafangsten vil trolig ikke bli så stor som spesielt i 1995. Vi forsøker å øke kvaliteten på under-søkelsene og bruke mer tid på hver lokalitet. Resultater slik de har blitt presentert i Natur i Østfold vil ikke bli gjort så hyppig som tidligere - kanskje vil det bli aktuelt med hvert 3dje år. Resultater fra de tre siste årene har blitt viet til sammen tre artikler, en artikkel for hvert år i perioden 1994-96. Mesteparten av dataene er nå lagt inn på regneark. Det hadde vært ønskelig å presentere alle primærdatabene i en rapport, sammen med artenes flyvetid, utbredelse osv.

Takk

Naturfondet i Østfold har bidratt med økonomisk støtte til arbeidet. Magne Pettersen og Hans Olsvik har sammen med forfatteren vært hovedbidragsyter til data-fangsten som tidligere år. Hans Olsvik og Magne Pettersen har kommentert manus. Følgende personer har assistert i felt eller bidratt med opplysninger: Tommy «Krita» Andersen, Roar Frølandshagen, Sidsel Iversby, Roar Olsen, Thor Jan Olsen, Svein Åstrøm.

Tabell 2. Kommuneoversikt over øyenstikkere i Østfold. • = funn 1960-96. + = funn før 1960, ☒= nyfunn 1996 eller som følge av gjennomgang av samlinger, ? = usikre angivelser, Ar = Aremark, As = Askim, Ei = Eidsberg, Fr = Fredrikstad, Ha = Halden, Ho = Hobøl, Hv = Hvaler, Ma = Marker, Mo = Moss, Ra = Rakkestad, Ry = Rygge, Rø = Rømskog, Rå = Råde, Sa = Sarpsborg, Sk = Skiptvet, Sp = Spydeberg, Tr = Trøgstad, Vå = Våler, Sum = antall atlas-ruter funnet av 67 aktuelle, tallet etter akkråstrecken er andelen funn før 1960, icke bekreftet 1960-96.

Art/kommune	Ar	As	Ei	Fr	Ha	Ho	Hv	Ma	Mo	Ra	Ry	Rø	Rå	Sa	Sk	Sp	Tr	Vå	Sum
<i>Calopteryx virgo</i>	•		•	☒	•	•	•	•		•	•	•		•	•	•	•	•	42/0
<i>C. splendens</i>					•														3/0
<i>Lestes sponsa</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	63/0
<i>L. dryas</i>							•												1/0
<i>Platycnemis pennipes</i>			•		•	•				•				•			+	•	17/0
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	•		•	•	•	•	+	•		•		•		•	•	•	•	•	50/4
<i>Erythromma najas</i>	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•		•	•	45/2
<i>Coenagrion hastulatum</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	62/2
<i>C. lunulatum</i>	•				•			•		•									10/0
<i>C. armatum</i>	•	•		•	•		•	•	•	•			•			•		•	15/2
<i>C. johanssoni</i>	•		☒		•	•		•		•		•		•	•	•	•	•	30/1
<i>C. pulchellum</i>	•		•	•	•		•	•	•	•	•	•	•				•	•	29/1
<i>C. puella</i>				☒	☒													?	2/0
<i>Enallagma cyathigerum</i>	•			•	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	44/0
<i>Ischnura elegans</i>				•	•		•		•	•	•		•	•				•	20/2
<i>Aeshna caerulea</i>						•	•	•		•					•	•	•		8/0
<i>Ae. juncea</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	57/2
<i>Ae. subarctica</i>			•	•	•			•		•		•			•		•	•	27/3
<i>Ae. cyanea</i>		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	+	•	40/0
<i>Ae. grandis</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	60/0
<i>Hemianax ephippiger</i>									•										1/0
<i>Brachytron pratense</i>					•				•										3/1
<i>Gomphus vulgatissimus</i>			☒		•	•				•								+	9/1
<i>Onychogomphus forcipatus</i>	•				•	•		•		•		•		•				•	20/3
<i>Cordulegaster boltoni</i>	•				•			•		•		•		•				•	32/2
<i>Cordulia aenea</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	57/0
<i>Somatochlora metallica</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	54/0
<i>S. arctica</i>	•		•		•	•	•			•		•			•	•	•	•	14/0
<i>S. flavomaculata</i>	☒		•				•			•									5/0
<i>Epitheca bimaculata</i>					•					•				☒					4/0
<i>Libellula quadrimaculata</i>	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	64/0
<i>L. depressa</i>		•	•	•	•	•	•			•	•		•	•		•			17/1
<i>Orthetrum coerulescens</i>	•				•					•				•				+	13/2
<i>Sympetrum striolatum</i>	•			•	☒		•	•	•	•				•				•	19/4
<i>S. vulgatum</i>				•	•		•		•		•		•	•			•	•	12/0
<i>S. flaveolum</i>	•		•	•	☒	•	•	•	•	•	•		•	•	•			•	22/1
<i>S. sanguineum</i>				•	☒		•	•	•		•		•	•	•	•		•	14/1
<i>S. danae</i>	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	55/1
<i>Leucorrhinia caudalis</i>	•							•		•									6/0
<i>L. albifrons</i>	•				•			•		•				☒					8/0
<i>L. dubia</i>	•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	53/0
<i>L. rubicunda</i>	•	•		•	•		•	•		•		•		•					23/1
<i>L. pectoralis</i>	•			•	•			•		•									7/0
Antall arter	28	11	22	26	38	21	26	29	21	36	19	24	19	28	20	19	21	29	

Blant *Epallage fatime* i Tyrkia og *Lestes macrostigma* i Hellas

Hans Olsvik

Summary.

Olsvik, H. 1997. Among *Epallage fatime* Charp. in Turkey, and *Lestes macrostigma* Eversm. in Greece. Nord.Odon.Soc. Newsl. 3(1): 21-22.

Some impressions from two vacation weeks: in Marmaris-area in southwestern Turkey 26 April - 1 May 1995, and at Thassos island, northern Greece 24 - 31 May 1996. See the locality- and species lists for Odonata details.

H.Olsvik, N-6598 Foldfjorden

Marmaris, Tyrkia 1995

I slutten av april 1995 dro vi på en ukes ferietur til Marniaris i det sørvestlige Tyrkia. Det var heller vinterlig på 63 grader nord i hjemme i Norge da vi dro sørover. Froskesang møtte oss ved ankomst i Tyrkia, en forsmak på vår og sommer for oss nordboere. Våren var allerede kommet langt på veg i denne delen av verden, det var grønt og frodig i de bratte fjellskrentene ned mot byen og Middelhavet.

Første dagen oppsøkte vi en bekk fra den lokale drikkevannskilden, og fant blant annet mange vannnymfer av arten *Epallage fatime*, eneste europeiske representant av familien Euphaeidae. Både utfargete og nyklekte av denne store arten med mørkeblå pudring på kroppen ble sett. Langs den steinete bekken fantes også en og annen *Calopteryx virgo festiva*. Hannene var lette å gjenkjenne, med sine mørke vinger, mens hunnene hadde mye mørkere vinger enn våre hjemlige individer, noen omtrent like mørke som hannene. *Calopteryx splendens mingrelia* fantes også i små antall. Hannene lignet mye på sine skandinaviske artsfrender, men de mørke vingetegningene hadde noe større utbredelse og nådde ut til vingespissene. Hunnene hadde mørke vingetegninger som hos hannen, bortsett fra at vingespissene på framvingene var gjennomslittige. En utfarget hann av en blå *Libellula*-art ble også sett, men vi fikk dessverre ikke kontrollert hvilken art. Noen tilfeldig *Sympetrum fonscolombi* fløy også omkring. Et parringshjul, av en *Anax*-art ble observert i nærheten av en bekkekulp. Et par agarner *Agamo stelio* var også her.

De nærmeste dagene oppsøkte vi flere bekker, og andre typer lokaliteter i området.

Ved en bekk et stykke nord for Marmaris fant vi et bra sted med en del gomphider, vanligst var *Onychogomphus forcipatus unguiculatus*, men noen *Gomphus schneideri* fløy også på sine steder. En landskilpadde *Testudo graeca* skremte dessverre bort det eneste individet av *Lindenia tetraphylla* vi observerte. Ergerlig nok, siden den så vidt vi kjente til ikke var påvist tidligere i landet. Første funn fra Tyrkia ble publisert fra innsjøen Köycegis Gölü, knapt 20 km unna senere i 1995 (Kazanci 1995). En aeshnide-hunn, kanskje *Boyeria irene* ble også observert samme sted, men atter en gang ble innfangingen forstyrret av et reptil som spurtet fram (en ottoman-hoggorm *Vipera xanthina* hadde nettopp gjort oss litt skeptiske til å trække fram overalt ...). I tillegg fløy her mange *Platycnemis pennipes*, dessuten både unge og

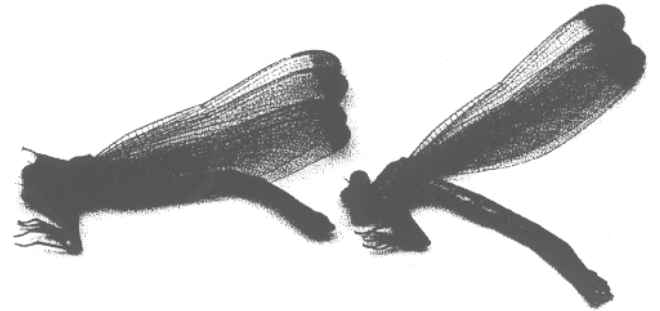
utfargete *Orthetrum ramburi*., *O. chrysostigma*, *O. brunneum* og *Trithemis festiva*

Ved en grunn vanningsdam ikke langt fra Idyrna fant vi en god del *Sympecma fusca*, *Ischnura elegans ebneri*, *Sympetrum fonscolombi*, og en enslig nyklekt *Lestes*

barbarus. I det flotte beitelandskapet like ved var det mange landskilpadder *T. graeca*, dessuten kjempestålormen *Ophisaurus apodus*.

Ved de andre bekkene og småelvene vi besøkte, fant vi som regel *E. fatime* hvis det var stein, berg og grus langs breddene. Ved sand- og leirelver og kanaler dominerte *Platycnemis pennipes*, mens *E. fatime* ikke var å se. Terrapinarten *Mauremys caspica* fantes i de fleste bekkene.

Vi besøkte også utløpsområdet fra innsjøen Köycegis, en flere km lang sandbanke som lå på tvers i munninga og hadde saltvann på yttersiden og ferskvann på innsiden. Her var det ikke mye å se, men noen *L. elegans ebneri* fløy på innsida. Sandbanken kalles Turtle Beach og skulle være en av de viktigste eggleggingsstedene for karettskilpadder

Caretta caretta i det østlige Middelhav. Men alt vi så var et dødt ind., så det var nok feil årstid.

Et par av *Epallage fatime* fra lok. 5 i Tyrkia 1995

Arts- og lokalitetsliste:

- 1: Marmaris, in town, near Oyern Hotel 26. April. 2: Marmaris. reservoir stream, near start of road 400 27. & 28. April. 3: Marmaris, stream ca. 15 km N of Marmaris, N of Cetibeli Gec., at road 400 29. April & 1. May 4: Ula, pond ca. 5 km E of Idyia, at road 400 29. April. 5: Ula, stream ca. 10 km E of Idyia, at road 400 29. April. 6: Köycegis stream ca 7 km W of Köycegis 28. April. 7: Köycegis canal ca. 6 km W of Köycegis at road 400 29. April. 8: Dalaman, Dalyan, Sülüngür G_ Turtle Beach 29. April. 9: Small stream ca. 5 km S of Denezii 30. April.

Species	Loc.No.
<i>Calopteryx splendens mingrelia</i>	2,3,5,6
<i>Calopteryx virgo festiva</i>	2,3,5
<i>Epallagefatime</i>	2,3,5,7,9
<i>Lestes barbarus</i>	4
<i>Sympetma fusca</i>	4
<i>Platycnemis pennipes</i>	3,5,6,7
<i>Ischnura elegans ebneri</i>	4,7,8
<i>Boyeria irene?</i>	3
<i>Anax s p.?</i>	2
<i>Gomphus schneideri</i>	3
(<i>G. vulgatissimus schneideri</i>)	
<i>Onychogomphus forcipatus unguiculatus</i>	3
<i>Lindenia tetraphylla</i>	3
<i>Cordulegaster sp.</i>	9
<i>Libellula sp. (fulva?)</i>	2
<i>Orthetrum anceps (=ramburi)</i>	3
<i>Orthetrum chrysostigma</i>	3
<i>Orthetrum brunneum</i>	3
<i>Sympetrum fonscolombeii</i>	1, 2, 4
<i>Trithetms festiva</i>	3

Thassos, Hellas 1996

Vi landet på Kavala og tok bussen til havnebyen Keramoti, nær utløpet av den store elva Nestos, og hvor ferga ut til Thassos gikk. Allerede i båt havna, ved salt eller kanskje brakt vatn fikk vi se de første øyenstikkerne, nemlig *I. elegans* og *C. erythraea*. På Thassos var vi det første skandinaviske reiseselskap siden den store skogbrannen på 1980-tallet. Mesteparten av skogen på øya gikk tapt, bare i de bratte liene på østsiden fikk skogen stå i fred. Vel framme i Potos, sørvest på øya, var det å finne kart som viste bekker og dammer slik at vi kunne komme oss ut i felt så snart som mulig.

Den største bekk-en ved Potos, "Dipotamos", hadde svært få arter på denne årstida, bare *P. pennipes*, *L. elegans* og *O. brunneum* fantes regelmessig i de nedre kilometrene. Enkelte *C. virgo*, *I. pumilio* og *O. cancellatum* ble også funnet. En liten aeshinide som kun ble sett en kort stund kunne vært *Caliaeschna microstigma*?

Ved en liten tilløpsbekk noen km oppe i dalen så vi kun *P. pennipes* og *O. brunneum*, men det var blitt ganske seint på dagen.

Bekken Dipotamos ble også undersøkt ikke langt fra Theologos, et stykke inne på øya, men her fant vi ingen øyenstikkere, kun noen terrapiner *M. caspica* og en overkjørt, død landskilpadde *Testudo graeca*.

O. brunneum ble også funnet i en bekk på østsida av øya, under en sightseeing øya rundt.

De mest interessante artene fantes ved et sumpområde ved Prinos, nordvest på øya. Her var det gravd en rekke store grunne dammer, og i tillegg var der noen gjengrodde kanaler på kryss og tvers. I kanalene fantes begge terrapinartene, *Emys orbicularis* og den langt vanligere *Mauremys caspica*. Her fløy den store flotte *Lestes macrostigma* i bra antall. Begge kjønn har blåhvitt pudring både på brystet og på bakkroppspissen, og vingemerket er virkelig stort i forhold til våre hjemlige *Lestes*-arter. Ellers ble både *Aeshna isosceles* og *Somatochlora flavomaculata* observert, men ikke fanget.

Det var mange *L. elegans* både i kanalene og dammene, mens *S. fonscolombeii* og *O. cancellatum* trivdes best ved dammene. En enkelt *Hemianax ephippiger* hann var også innom noen minutter før den forsvant igjen. Av *C. erythraea* var det flest nyklekte og unge ind. I olivenlundene omkring fantes mengder av nymetainorfoserte grøntlekket padde *Bufo viridis*, dessuten en god del smaragdfirfisle *Lacerta viridis*.

Et kort besøk ved en større bekk like nord for Prinos avslørte ingen flere godbiter, bare den vanlige *P. pennipes*, samt en ung *C. erythraea* og *S. fonscolombeii* på streif.

Det kan også nevnes at vi fikk en forsmak på årets invasjon av tistelsommerfugl *Vanessa cardui* i Nord-Europa et par uker seinere, her på Thassos var de allerede tilstede i brukbare mengder, ja faktisk ble det færre å se i løpet av denne siste uken av mai.

Individtettheten i rennende vann på vestsiden av Thassos øy var tydeligvis svært lav, trolig som følge av den store skogbrannen for noen år siden. Forventede arter som *Epallage fatime* ble ikke sett, likeså ingen gomphider eller *Cordulegaster*-arter. (PS. I slutten av mai 1997 observerte T. Berge *Cordulegaster* spp. i små kildevannsbekker opp i mot fjelltoppene langt inne på øya. Takk til T.B. for opplysningene, og for reisefølge på disse to turene.)

Til slutt kan nevnes at vi fikk oppleve et vaerfenomen litt utenom det vanlige, da det slo til med et over 24 timers sammenhengende tordenvær med ekstreme nedbørmengder, som igjen førte til oversvømmelser både i bekkene og i landsbyene!

Arts- og lokalitetsliste:

1: Harbour of Keramoti, near Kavala 24. May. 2: Thassos, Dipotamos stream, near Potos 24., 25. & 26. May. 3: Thassos, small tributary stream to Dipotamos from SE, near road between Potos and Theologos 25.May. 4: Thassos, small stream at Potamia 28.May. 5: Thassos, swampy area with ponds and canals near Skala Prinos 25., 29. & 30. May. 6: Thassos, stream N of Prinos 30. May.

Species	Loc.No.
<i>Calopteryx virgo</i>	2
<i>Lestes macrostigma</i>	5
<i>Lestes sp.</i>	2
<i>Platycnemis . s penni pes</i>	2,3,6
<i>Ischnura elegans</i>	1,2,5
<i>Ischnura pumilio</i>	2
<i>Aeshna isosceles</i>	5
<i>Hemianax ephippiger</i>	5
<i>Aeshnidae sp. (Caliaeschna microstigma?)</i>	2, 5
<i>Somatochlora flavomaculata</i>	5
<i>Orthetrum cancellatum</i>	2,5
<i>Orthetrum brunneum</i>	2,3,4
<i>Crocothemis erythraea</i>	1,5,6
<i>Sympetrum fonscolombeii</i>	5,6

Referanser

Kazanci, N. 1995. Odonata of the Köycegis-Dalyan Nature Reserve area in southwestem Turkey, with *Lindenia tetraphylla* (Vander L.), new to the Turkish fauna (Anisoptera: Gomphidae). *Notul. odonatol.* 4 (6): 105-106.

Adressliste 1997

Borttagen från on-lineutgåvan p.g.a personuppgiftslagen. Listan åtfins i pappersversionen.

The adress list is withheld in the on-line edition due to legal matters. Can be found in the paper edition.

Nordisk Odonatologisk Forum
Nordic Odonatological Society
Newsletter Vol.3, No. 1, July 1997
ISSN 808-2464

Innhold
Contents

Fra redaksjonen	2
OLSVIK, H. & T. HUNGNES: <i>Cordulegaster boltoni</i> i Vest-Norge	3
OLSVIK, H.: Sommerens nordiske odonatologiske treff er avlyst	7
OLSVIK, H & B. P. LØFALL: Forslag til endringer i den norske Odonata-røddlisten	9
HÄMÄLÄINEN, M & P. VALTONEN: Trollsländomas utbredning i de naturhistoriska provinserna i Finland	10
OLSVIK, P.: Varangerhalvøya, et område i Norge uten reproduserende øyenstikkere?	12
OLSVIK, H.: Gotfred 1. Kvifte - In Memoriam	13
NIELSEN, O. E: Ry-egnens guldsmede	14
NIELSEN, O. E: 3.Nordiske Odonatologiske arsmøde 1996	15
OLSVIK, H.: Ny litteratur	16
OLSVIK, H.: Øyenstikkere i Møre & Romsdal, status etter 1996-sesongen	17
LØFALL, B. P.: Øyenstikkere i Østfold - status 1996	18
OLSVIK, H.: Blant <i>Epallage fatime</i> i Tyrkia og <i>Lestes macrostigma</i> i Hellas	21
Adresseliste	23
Innhold	24